

– עיונים וביאורים במהות חג הסוכות ומצוותיו –

מדי המעלה בנטילת ד' מינים בסוכה דווקא?

מדוע דווקא בסוכות שם החג שווה בתורה ובמנהג ישראל?

מהן שבע השמחות שרמזות בפסוק "שבע שמחות"?

בדין מצטער באכילה ושת' ובשינה בסוכה

קובץ זה יוצא לאור לעילוי נשמת

ה"ה הרב החסיד ר' מאיר ב"ר שמחה יצחק ע"ה זאיאנץ
ס. פאולו ברזיל

ולזכות בניו הני לומדי ותמכי אוריינתא, רודפי צדקה וחסד,
ראשונים לכל דבר שבקדושה ה"ה האחים החשובים

הרב החסיד ר' ישראל אפרים מנשה והרב החסיד ר' יוסף משה
וכל בני משפחתם שיחיו

יהי רצון שיתברכו בכל מילי דמיטב מגפשו ועד בשר,
ובהצלחה רבה ומופלגה בכל אשר יפנו, תמיד כל הימים

פתח דבר

בעזה"ת.

בפרוס עלינו זמן שמחתנו, ימי הסוכות הבאים עלינו ועל כל ישראל לששון ולשמחה, לטובה ולברכה, הנה עיקר עניינם של ימים אלו הוא כפי שכינים חז"ל בתפילה "זמן שמחתנו", ימים של שמחה גדולה החודרת בכל ענייני האדם עד שרוקד בכל עז.

ימי חג הסוכות אינם קדושים ומיוחדים מצד עצמם, כמו ימי יציאת מצרים ומתן תורה, אלא מצוות ישיבת סוכה שנקבעה אז היא המקדשת ומחשיבה אותם לימים טובים.

המאמר הראשון, "מהותו של יום", עוסק בחידוש מיוחד זה שבחג הסוכות, ומקיף ומבאר כמה מדיני מצוות חג הסוכות, כיצד מבטאים הם את העבודה של קידוש וזיכוך ענייני הרשות, עד שהאדם וכל ענייניו וצרכיו מוקפים בסוכה של מצווה – אוכל ושותה ומטייל ועושה כל ענייניו בסוכה.

בין בתרי המאמר יבוארו גם המעלה המיוחדת שבנטילת לולב בסוכה, וכן הלימוד המיוחד ממצוות סוכה אל יושבי אהל השקועים ראשם ורובם בלימוד התורה הקדושה.

במדור השני, "עבודת היום", יפורטו שבע השמחות שדרשו חז"ל מן הפסוק "שבע שמחות את פניך", וההתבוננות המעוררת כל אחת משבע שמחות אלו, עד לשמחה השלמה של "זמן שמחתנו".

המדור "חידושי סוגיות" עוסק בדין שינה בסוכה, ובביאור הנהגת התנאים ש"לא טעמו טעם שינה" בחג הסוכות, ולכאורה חסרה להם שלימות קיום מצוות סוכה.

ביאורים אלו נלקטו ובאו מתוך מרחבי תורתו של כ"ק אדמו"ר מליובאוויטש וצוקללה"ה נבג"מ זי"ע, ונערכו מחדש על ידי חברי המערכת.

ויהי רצון שזוכה במהרה בימינו לשמחה האמתית בביאת משיח צדקנו, עת אשר "הרחמן הוא יקים לנו את סוכת דוד הנופלת", ונזכה לשמח בשמחת בית השואבה בחצרות ה' בבית המקדש, במהרה בימינו, אמן.

בברכת התורה,

מכון אור החסידות

תשרי ה'תשפ"ו

תוכן עניינים

מהותו של יום

ישיבת הסוכה – מהות החג.....ב

ביאור מעלת ימי חג הסוכות שאינם קדושים מצד עצמם ומתעלים על ידי מצוות סוכה, מהות עניין מצוות סוכה שמקיפה וסוככת על כל ענייני האדם, והטעם להפרש בשמות החג במנהג ישראל בין חג הסוכות לחג הפסח (ע"פ לקוטי שיחות חכ"ס עמ' 122 ואילך)

עבודת היום

שבע שמחות שבחג הסוכות.....י

שבע דרגות בשמחה שבעבודת ה', זו על גבי זו, כאשר השמחה השביעית מיוחדת לחג הסוכות, וההתבוננות המעוררת כל אחת מהן (ע"פ תורת מנחם תשמ"ז ח"א עמ' 339 ואילך)

חידושי סוגיות

שינה בסוכה.....טו

מדקדק מה ראה הרמ"א להוסיף בריש סי' תרל"ט חיוב שינה בסוכה אף שהזכירו המחבר לקמן / מקדים ביאור הגאון הרוצני ליישב קושיית התוס' לענין ברכה על שינה בסוכה ע"פ דעת הרמב"ם / עפ"י מחדש דהמחבר והרמ"א נחלקו במחלוקת רש"י ותוס' נגד הרמב"ם בגדר חיוב שינה בסוכה אם הדין שלילי או חיובי / מפלפל בדברי המפרשים גבי הא דאמרין בסוכה שנמנמו בעת שמחת בית השואבה, ומקשה מהתם על שיטת רש"י ותוס' הנ"ל / מסיק דבאמת לכו"ע עיקר הישיבה בסוכה אינה בשינה גופא אלא בהתעכבות בסוכה, ועפ"י מחדש נפקא מינה לענין דין מצטער

(פניני מנחם ח"ב סי' ח
- ע"פ לקוטי שיחות חכ"ס עמ' 211 ואילך)

צוות העריכה וההוצאה:

הרב לוי יצחק ברוק, הרב משה גורארי, הרב מאיר יעקב זילברשטרם,
הרב צבי הירש זלמנוב, הרב שלום חריטנוב, הרב מנחם טייטלבוים,
הרב אברהם מן, הרב מנחם מענדל רייצס, הרב אליהו שוויכה

מכון אור החסידות / מניח ארץ הקודש ת.ד. 2033 כפר חב"ד, 6084000
Or Hachasidut - Head Office, 1469 President st.

#BSMT, Brooklyn, NY 11213 - United States (718) 534 8673

העזרה והארת:

פ"י סניטל: 5717 * orhachasidut@gmail.com

וזאת למודעי, שבדרך כלל לא הוכחו הביאורים באופן שהופיעו במקורם, אלא עובדו מחדש ונערכו ע"י חברי המערכת, ולפעמים הושמט ריבוי השק"ט והמקורות שהופיעו במקורם, ויש להיפך, אשר במקור הדברים מופיעים בקיצור וכאן הורחבו ונתבארו ע"פ המבואר במקומות אחרים בתורת רבינו. ופשוט שמעומק המושג וקוצר דעת העורכים יתכן שימצאו טעויות וכיו"ב, והם על אחריית המערכת בלבד, ושגאוות מי יבין.

ועל כן פשוט שמי שבידו הערה או שמתקשה בהבנת הביאורים, מוטב שיעיין במקורי הדברים (כפי שנסמנו בתוכן העניינים), וימצא טוב, ויובל לעמוד בעצמו על אמיתת הדברים.

ישיבת הסוכה – מהות החג

ביאור מעלת ימי חג הסוכות שאינם קדושים מצד עצמם ומתעלים על ידי מצוות סוכה, מהות עניין מצוות סוכה שמקיפה וסוככת על כל ענייני האדם, והטעם להפרש בשטות החג במנהג ישראל בין חג הסוכות לחג הפסח

פתיחה

בפרשת המועדות (שבפ' אמור) מצינו שני מועדים שצינו בשם מיוחד, "חג המצות" ו"חג הסוכות". ובפשטות, נקראו חגים אלו על שם המצוות החלות בהם: חג המצות נקרא כן על שם מצות אכילת מצה, וחג הסוכות על שם מצות ישיבה בסוכה.

והנה, מצינו הפרש בין שני ימים טובים אלו בעניין שמו של החג:

א. בנוגע לסוכות קראה תורה את השם "חג הסוכות" על כל שבעת הימים – "בחמשה עשר יום לחדש השביעי הזה חג הסוכות שבעת ימים לה'" (אמור כג, לט), ולעומת זאת, את השם "חג המצות" קראה תורה רק על יום הראשון של החג – "ובחמשה עשר יום לחדש הזה חג המצות לה'" (שם, ו).

נאמנם ממשיך הכתוב שיש מצוות אכילת מצה כל שבעה – "שבעת ימים מצות תאכלו", אך שם "חג המצות" נזכר רק בנוגע ליום ט"ו. וכן הוא גם בכל המקומות שבהם נזכר שם חג המצות בתורה, שמעולם לא נזכר שם זה בקשר לכל שבעת ימי החג – ראה בארוכה במקור הדברים הע' 32].

ב. השם "חג המצות" אינו משמש בלשון חכמים ובלשון הנפוצה בין בני ישראל, אלא החג נקרא בשם אחר ("חג הפסח"). ולעומת זאת, בנוגע לחג הסוכות, הרי גם בלשון מנהג ישראל נקרא הוא כפי שנקרא בתורה, "חג הסוכות".

ומשני שינויים אלו עולה מסקנה אחת:

מצוות אכילת מצה אינה מהות שבעת ימי החג, אלא רק מצווה החלה בהם, ולכן מצינו שבלשון חכמים ובלשון בני אדם כינו לו שם אחר שלא על שם מצוות מצה, וגם התורה לא קראה את שם זה על כל שבעת הימים.

ואילו בחג הסוכות אינו כן, אלא מצוות ישיבת סוכה היא מהותם ותוכנם של שבעת הימים, ולכן "חג הסוכות" הוא שמם של כל שבעת הימים, ומטעם זה גם בלשון חכמים ובלשון בני אדם זהו שמו של החג, כי זוהי מהותו של החג – "חג הסוכות", וכפי שייתבאר.

פרק ראשון

מצוות סוכה מקדשת את ימי החג

כאשר מעיינים במהותם של החגים פסח וסוכות, עולה הפרש מהותי ביניהם:

יום חמישה עשר בניסן הוא יום מיוחד וחשוב מצד עצמו, "יום צאתך מארץ מצרים" (ראה טז, ג), ולכך נקבע ליום טוב לדורות, כמו שנאמר "והי' היום הזה לכם לזכרון וחגותם אותו חג לה' לדורותיכם" (בא יב, יד). ומשום מהותו שהיא זמן יציאת מצרים, חלות בו מצוות מיוחדות כמו איסור מלאכה, וקרבנות המועד, ואכילת פסח מצה ומרור, ושאר מצוות החג.

ולעומת זאת, יום חמישה עשר בתשרי ושאר ימי החג, אינם ימים מיוחדים ונבדלים כשלעצמם, אלא כל מהותו של החג נובעת ממצוות ישיבת סוכה שציוותה התורה בימים אלו, ומצווה זו היא הגורמת שהימים יהיו ימים טובים ומיוחדים.

וכפי שכתב בטור (סי' תרכה), שהסוכה היא זכר ל"ענני כבודו שהקיפנו בהם לבל יכה אותנו שרב ושמש. ודוגמא לזה ציוונו לעשות סוכות, כדי שנזכור נפלאותיו ונוראותיו, ואף על פי שהוציאנו ממצרים בחודש ניסן לא ציוונו לעשות סוכה באותו הזמן, לפי שהוא ימות הקיץ ודרך כל אדם לעשות סוכה לצל, ולא הייתה נזכרת עשייתנו בהם שהם במצות הבורא ית', ולכן ציווה אותנו שנעשה סוכות בחודש השביעי, שהוא זמן הגשמים ודרך כל אדם לצאת מסוכתו ולישב בביתו, ואנחנו יוצאים מן הבית לישב בסוכה, בזה ייראה לכל שמצות המלך היא עלינו לעשותה".

ומשמע מדברי הטור שאין עניין מיוחד בימים אלה בחודש השביעי מצד עצמם, וכל מציאות המועד שבהם הוא מחמת שמצוות ישיבת סוכה שציווה הבורא ית' מתאימה במיוחד להיעשות בימים כאלה, וממילא גם שאר מצוות החג כמו איסור מלאכה וקרבנות המועד ונטילת לולב, כולם נמשכים ממהותו של החג שהיא חיוב מצוות סוכה. הסוכה גורמת למהות המועד, וכל המצוות שבו נובעים ומתחייבים ממנה.

ונמצא, שחג הפסח הוא חג מצד עצמו, כי הוא זמן יציאת מצרים, ומחמת זה חלות בו כמה מצוות ובתוכן גם מצוות אכילת מצה, ואילו חג הסוכות אינו חג מצד עצמו, אלא מצוות ישיבת סוכה היא היוצרת את מהות החג וממילא גם את שאר המצוות החלות בו.

וזהו הטעם להפרשים האמורים בין שמות החגים:

חג הסוכות נקרא בשם זה הן בתורה והן בלשון חכמים ולשון מנהג ישראל, ולא בשם אחר, וזאת, משום שמצוות סוכה אינה מצווה החלה בחג, אלא היא מהותו של החג. מה שאין כן בפסח, מכיוון שמהותו של החג הוא יציאת מצרים, ונקרא חג המצות רק משום מצווה החלה בו, על כן נקרא החג גם בשם נוסף ("חג הפסח"), כיוון שמצוות מצה אינה מהות החג.

ומזה הטעם שם "חג הסוכות" נאמר על כף שבעת הימים, שכן שבעה ימים אלו הוקדשו ונעשו מועד רק משום מצווה זו החלה בכל שבעת הימים, ולעומת זאת, שם "חג המצות" נקרא בתורה רק ליום הראשון, משום שמצוות מצה אינה מהות ויסוד החג, ונקרא בשם זה רק על שם פרט מסויים שבו, מצוות אכילת מצה החלה בו, ולכן נקרא שם זה על יום הראשון שאכילת מצה בלילו היא חובה, ולא לשאר הימים שבהם אכילת מצה היא רשות (ראה פסחים קכ, א. וראה ט"ז או"ח סתרס"ח קרוב לתחלתו "ולמה יקראו כל הימים חג המצות והי' לקרותם איסור חמץ, אלא דהכל נגרר אחר לילה הראשונה ובשכילה באו שאר הימים כו").

ועל פי המבואר כאן, מה ימתקו מאוד דברי רש"י בנוגע לשמיני עצרת:

איתא בגמ' (סוכה מח, א) "שמיני עצרת רגל בפני עצמו", וביאר זאת רש"י: "שאינן יושבין בסוכה", ולכאורה יפלא, מדוע הדגיש רש"י את עניין מצוות סוכה דווקא בכדי להבהיר ששמיני עצרת הוא רגל בפני עצמו, אלא חזינן שכל מהות הרגל של סוכות היא הישיבה בסוכה, ולכן כאשר בשמיני עצרת אין את מצוות ישיבת סוכה, הרי זו הוכחה שהוא "רגל בפני עצמו" (וראה גם ט"ז סוף סי' תרסח).

פרק שני

בחג הסוכות – "בכל דרכיך דעהו"

נתבאר בפרק הקודם שבחג הסוכות אין הימים ימי מועד מצד עצמם, וכל עצם המועד שבהם נגרם רק על ידי מצוות ישיבת סוכה.

והנה, כאשר מעמיקים ומעיינים ביסוד זה, מוצאים מעלה גדולה ונפלאה שיש בחג הסוכות ובמצוות ישיבת סוכה על פני מועדים ומצוות אחרות:

מהמבואר למעלה עולה, שימי חג הפסח הם קדושים מצד עצמם, ואין המצוות שבו פועלות ומייסדות את המועד, אך בחג הסוכות, לולא מצוות סוכה היו הימים ימות החול, ורק מצוות סוכה שבהם היא המעלה ומרוממת אותם לימי מועד וחג.

ונמצא, שהמצווה המוטלת על האדם הגשמי היא היא המקדשת את ימי הסוכות, והיא המרוממת ימים שהיו ימות החול, וגורמת להם שיהפכו להיות ימים קדושים ומיוחדים.

והנה נודע, ש"גדר ובחינת שם עולם נופל על בחינת מקום ובחינת זמן דוקא, בחינת מקום – הוא מזרח ומערב צפון דרום מעלה ומטה, בחינת זמן – עבר הווה ועתיד" (תניא שער היחוד והאמונה פ"ז), והיינו שעולם הזה הגשמי וכל הנבראים שבו מוגבלים ומוגדרים כ"זמן" ו"מקום", שלכל נברא גשמי יש שטח גשמי ומקום שבו נמצא, וגם הוא נמצא בזמן מסוים, ומשתנה מזמן לזמן.

ומכיוון שזמן הוא מגדרי העולם, נמצא שבחג הסוכות פועלים קדושה בעצם גדר ומהות העולם הגשמי. כי הלא מצוות סוכה מקדשת ימים בשנה שאינם קדושים מצד עצמם, והיא

הופכת זמן של חולין לימים קדושים ומרוממים, ובזה מקדשים את העולם שמהותו וגדרו הוא עניין הזמן.

וחידוש זה הוא בחג הסוכות דווקא, ולא בחג הפסח ובשאר מועדים, משום שבהם זמן ומועד החג ה' כבר קדוש כבר מצד עצמו, שהקב"ה קידשו ורוממו, וממילא אין כאן פעולה במציאות העולם של קידוש הזמן, ורק בחג הסוכות המצווה עצמה מקדשת ומרוממת את הזמן.

נמכל מקום עדיין יש מעלה בכל המועדים על יום השבת, ששבת "מקדשא וקיימא" (ביצה יז, א), והמועדים מקדשים על ידי בני ישראל בקביעת ראשי חדשים, שלכן אומרים "מקדש ישראל והזמנים – ישראל דקדשינהו לזמנים" (ברכות מט, א), אבל בזה גופא חג הסוכות נעלה יותר, שהימים קדושים לא מצד הקביעות אלא מצד המצווה, וכמשנת"ל).

*

מעלה זו, שמצוות סוכה מקדשת ומרוממת זמן של חולין, מתבטאת גם במצוות סוכה עצמה:

איתא בשולחן ערוך (או"ח סי' תרלא. וראה רמב"ם הל' דעות ספ"ג) ש"כל מה שיהנה בעולם הזה, לא יכוון להנאתו אלא לעבודת הבורא יתברך, כדכתיב בכל דרכיך דעהו (משלי ג, ו), ואמרו חכמים כל מעשיך יהיו לשם שמים (אבות פ"ב מ"ב), שאפילו דברים של רשות, כגון האכילה והשתי' . . יהיו כולם לעבודת בוראך, או לדבר הגורם עבודתו. שאפילו ה' צמא ורעב . . יתכוין שיאכל וישתה כפי חיותו לעבוד את בוראו".

ומכיוון שהובאו בשו"ע שני מאמרים, מאמר המשנה (אבות פ"ב מ"ב) "וכל מעשיך יהיו לשם שמים", והכתוב (משלי ג, ו) "בכל דרכיך דעהו", מובן שיש בזה שני עניינים.

ונתבאר במקום אחר (לקוטי שיחות ח"ג עמ' 907 ואילך, שם עמ' 932 ואילך, לקו"ש ח"י עמ' 103 ואילך, תו"מ חל"ד עמ' 163 ואילך, ועוד), שהן שתי דרגות בעבודת השם:

דרגה הראשונה היא כאשר בשעת העשי' יש לו כוונה "לשם שמים", אבל כוונה זו יכולה לבוא לידי פועל לאחר משך זמן. ולדוגמא "שאכל מאכל . . לשם שמים לעבוד ה' בכח האכילה ההיא" (תניא פ"ח), היינו, שכונתו בשעת האכילה היא שהגוף יהי' חזק ובריא ויוכל לעבוד את ה', או שאוכל "בשרא דתורא" כדי שיוכל ללמוד תורה בהבנה ועמקות יתירה (ראה ב"ק עא, ב ואילך).

ובאופן זה, הרי כוונת האכילה "לשם שמים" אינה באה לידי פועל בשעת האכילה ממש, אלא רק לאחר זמן כאשר מנצל את הכוח שנוסף בו לעבודתו ית'.

ודרגה נעלית יותר היא "בכל דרכיך דעהו": אין זאת שהמעשה הוא "לשם שמים", בעוד כך וכך זמן, אלא המעשה עצמו הוא עבודת ה', ועל דרך מצוות אכילת סעודת שבת, שהאכילה עצמה היא מצוה, והוראת הכתוב היא שלא רק מצוות ממש יהיו "דעהו", אלא גם "בכל דרכיך דעהו", שכל ענייני הרשות של האדם צריכים להיות חלק מעבודת השי"ת.

וכמו בענין האכילה, שאינו אוכל רק כדי שלאחר מכן יבין טוב יותר ענין בגמרא, אלא האכילה עצמה נעשית אצלו עבודת הבורא, כי בשעת האכילה יודע שאינו אוכל מחמת הטעם והעריבות ("דעם געשמאק") שבמאכל, למלאות תאוות לבו, אלא אך ורק מפני שצריך לברר ניצוץ קדושה שמוסתר במאכל.

וכאשר אוכל באופן זה, הרי האכילה עצמה היא עבודת הבורא בשני עניינים: "סור מרע" – שלא תהי' לו שייכות לתענוג הגשמי שבמאכל, ו"עשה טוב" – בירור הניצוץ קדושה שטמון בו.

והנה, בדרך כלל, עבודת העלאת ענייניו הגשמיים של האדם לעבודת ה', בשתי הדרגות שבה, דורשת יגיעה ומאמץ, ובוודאי כאשר מדובר על "בכל דרכיך דעהו", שזו עבודה מרוממת מאוד, שאינו מרגיש כלל את העניין הגשמי אלא כל מעשיו הם עבודת ה' בלבד.

אמנם, בחג הסוכות מצינו דין מיוחד, שמצותו "תשבו כעין תדורו" (סוכה כח, ב ואילך), והיינו "שיהי' אוכל ושותה וישן ויטייל ודר בסוכה כל שבעת הימים בין ביום בין בלילה כדרך שהוא דר בביתו" (רמב"ם הל' סוכה פ"ו ה"ה ואילך. טוש"ע או"ח ר"ס תרל"ט).

ונמצא, שכל פעולותיו הגשמיות של האדם הופכות למצווה, הוא אוכל ושותה ועושה את כל ענייניו שהוא רגיל בהם בחיי היום יום, ולכאורה אין בהם שום קדושה מצד עצמם, אמנם בחג הסוכות, כאשר הוא עושה אותם בסוכה, הרי כל פעולותיו הופכות למצווה, שמקיים בהם מצות "בסוכות תשבו שבעת ימים", "תשבו כעין תדורו".

וזאת מעלה יתירה במצות סוכה על מצוות שאר המועדים: שאר מצוות המועדים אינם ענייני הרשות אלא מעשים מיוחדים למצווה, וכמו למשל במצוות אכילת מצה, שהאדם מצד עצמו לא הי' אוכל מצה, וכל עיקר אכילת המצה היא רק לשם מצווה שציווה הקב"ה.

ולעומת זאת, בחג הסוכות מדובר בפעולות שהאדם עושה לעצמו, "אוכל ושותה וישן ויטייל ודר", ואת כל אלו, שהן בדרך כלל פעולות פרטיות וגשמיות וארציות, הנה בסוכות הרי הם מצוה ממש, וחלק מעבודת ה'.

והרי זה בדומה לעצם מהות החג: חג הפסח הוא זמן קדוש מצד עצמו, וכן גם מצות מצה שבו הוא לקיים מצוה עם דבר שהוא מובדל וקדוש – מאכל של מצוה, ולעומת זאת, זמן חג הסוכות אינו מובדל וקדוש מצד עצמו, ומתקדש רק על ידי מצוות סוכה, ועל דרך זה במצוות סוכה עצמה שמהותה היא לקדש פעולות גשמיות ורגילות, שגם הם ייהפכו למצוה ממש.

פרק שלישי

מצווה מן המובחר – נטילת לולב בסוכה

נתבאר למעלה, שמהות ועצם החג הוא מצוות ישיבת סוכה, והיא הגורמת את היות הימים ימי מועד, וכל שאר ענייני הרגל, איסור עשיית מלאכה, מקרא קודש, קרבנות ומצוות החג הרי הן תוצאה מקדושת "חג הסוכות", שמצות הסוכה היא הגורמת את החיוב ושם המצווה לכל שאר חיובי והלכות החג.

בכך יש לבאר דין מיוחד שמצינו בסידור אדמו"ר הזקן בנוגע לנטילת לולב: "שמצות נטילתו בסוכה הוא מצווה מן המובחר".

בפשטות, מקורו של אדמו"ר הזקן אינו מחלק הנגלה של התורה, ואין זה הידור הלכתי, אלא מקורו בכתבי האריז"ל, על פי הקבלה, וכך איתא בפע"ח (שער הלולב פ"ג, ובכ"מ) "ענין נטילת לולב, טוב לברך תחלה קודם התפלה, בהיותך בביתך בסוכה עצמה", ואכן דין זה הובא גם בשל"ה (רמה, ב) כדין שיסודו בכתבי האריז"ל, ובאופן זה הובא גם במגן אברהם (סי' תרנא סק"ז. תרנב סק"ג. בשם השל"ה) ועוד מנ"כ השו"ע.

אמנם, יש לומר שכמו כל העניינים שבפנימיות התורה, יש לו לדין זה גם מקור ושורש בחלק הנגלה של התורה, ובפרט שאדמו"ר הזקן שינה מלשון הפע"ח – "טוב לברך", וכתב שנטילת הלולב בסוכה היא "מצווה מן המובחר", ומשמע שיש בזה הידור גם על פי ההלכה, ולא רק בדרך הקבלה.

נראה בכורי יעקב (לבעמח"ס ערוך לגר) או"ח סי' תרמד סק"א: "ולכן מה שנוהגין אנשי מעשה לטול לולב בשחרית קודם הליכה לביהכ"נ בסוכה מנהג כשר הוא, לא בלבד מהטעם דע"פ הקבלה לטול לולב בסוכה, אלא ג"כ מטעם זריזין מקדימין למצות לולב". ולקמן יתבאר באופן אחר.

ועל פי היסוד האמור, הרי הדברים מאירים:

זמנה של נטילת לולב הוא "ביום הראשון" של שבעת ימי הישיבה בסוכה, וכאמור, שחג הסוכות מהותו ושורשו היא מצוות ישיבת סוכה, ומצוות נטילת לולב היא מפני שזהו יום הראשון של מצוות ישיבה בסוכה.

ונמצא, ש"זמן המצווה" ו"שם המצווה" של נטילת ד' המינים, הרי הם תלויים ונגרמים ממצוות ישיבת סוכה שהיא מהות שבעת ימי החג.

ומכיוון ששלימות גדר ימי חג הסוכות וקדושתם היא על ידי קיום מצוות סוכה בפועל וישיבה בה, מובן שיש מעלה מיוחדת בנטילת לולב בסוכה. כי מאחר שגדר שם וחלות מצוות נטילת לולב נובע מחלות מצוות סוכה ביום זה, הרי כאשר מקיימים באותה עת ממש את הישיבה בסוכה, מוסיף הדבר שלימות בקיום המצווה, שנעשית באופן של "מצווה מן המובחר".

פרק רביעי

מעלת לימוד התורה המוקף בסכך הסוכה

נתבאר למעלה שיש עניין מיוחד בעבודת הסוכה שהיא פועלת בכל ענייניו של האדם, גם בענייני הרשות כאכילתו ושתייתו ושאר צרכי גופו, שגם הם יהיו בבחינת "בכל דרכיך דעהו", עבודת ה' ממש, וכפי שנתבאר למעלה בארוכה.

והנה, בעבודה זו גופא יש פרט נוסף, והוא נלמד ממה שמצוות נטילת לולב בסוכה היא "מצווה מן המובחר", וזאת על פי דיוק בלשונו הזהב של אדמו"ר הזקן בסידורו: "לפי שמצוות נטילתו בסוכה היא מצוה מן המובחר . . לפיכך בבוקר קודם שיתפלל בעודו בסוכה יברך".

ויש לדייק בלשונו של אדמו"ר הזקן שכתב "בבוקר קודם שיתפלל בעודו בסוכה יברך", והדגיש את ענין הברכה על מצוה זו, והרי הברכה היא "על נטילת לולב", שמזכירים רק את הלולב ולא שאר ג' המינים, ומשמע שיש הוראה והדגשה מיוחדת על נטילת הלולב בסוכה דווקא.

ומכיוון שמבואר במדרש (ויקרא רבה פ"ל, יב) שארבעת המינים רומזים לארבע סוגים בבני ישראל, ו"כפות תמרים" – "שיש בו טעם . . אלו . . שיש בהם תורה", נמצא שיש כאן הוראה מיוחדת בנוגע ל"מארי תורה", שיש עניין של הידור ומצווה שיהיו דווקא בסוכה.

ויש לבאר בזה:

מצינו במצוות סוכה ענין מיוחד, שכל האדם כולו, מראשו ועד רגליו, עם לבושי – כולם נמצאים בתוך הסוכה. ענין זה מיוחד במצוות סוכה לבד, ולא מצינו דוגמתו בשאר המצוות כולם, שהאדם כולו עם כל ענייניו יהיו מוקפים במצווה של הקב"ה.

והנה, ניתן הי' לחשוב שהצורך להיות מוקף בסוכה, שכל ענייניו יהיו מוקפים וחדורים ברצונו של הקב"ה, הוא רק עבור יהודי שאינו מ"מארי תורה" אלא עיקר עסקו עם עניינים וצרכים גשמיים, וממילא צריך להזהר שיהיו "לשם שמים" ובאופן של "בכל דרכיך דעהו", אבל אלו שהם בבחינת "שיש בו טעם – שיש בהם תורה", הלא הם קשורים ומחוברים תדיר להשי"ת ע"י לימודם בתורה, ומה צורך יש להזהר שיהיו מוקפים בסוכה של מצווה.

וכמו כן, הרי זו הוה אמינא גם אצל אדם שאינו יושב אהל, שיכול לחשוב לעצמו, שאכן "אכילתו ושתייתו" צריכים להיות מוקפים ב"מצוות סוכה", ברצונו של הקב"ה, שיהי' נרגש תדיר שזהו "לשם שמים" ו"בכל דרכיך דעהו", אך לימוד התורה שלו הוא כבר עניין של קדושה, ואין צריך לעמול שאף הוא יהי' מוקף בסוכה.

ואמנם בוודאי צריכים לעניין המצוות, קיום רצונו של הקב"ה, אך לכאורה אין צורך בהדגשה שגם הלימוד וההשגה בתורה יהיו מוקפים לגמרי ברצונו של הקב"ה, באופן

שהסוכה – היינו קיום רצונו של הקב"ה – מקיפה וסוככת עליו, שהרי בעצם לימוד התורה שהוא חכמתו של הקב"ה, הרי הוא כבר קשור עם הקב"ה.

ועל כך מורים לו: שמצוות נטילת לולב, עניין התורה, מצווה מן המובחר שיהי' דווקא בסוכה:

התורה הקדושה אינה ח"ו סתם עניין של שכל, אלא היא חכמתו ורצונו של הקב"ה, וכפי שמבואר בארוכה בתניא (פרקים ד-ה) על יסוד דברי הרמב"ם ש"הוא וחכמתו אחד", שהתורה מאוחדת עם הקב"ה בתכלית היחוד.

ובאמת, הלא חכמתו של הקב"ה היא נשגבת לגמרי מלהיות נתפסת בשכל האנושי המוגבל והנחות, ואין זה דבר מובן שהנברא יתפוס את הבורא בשכלו המוגבל. ורק שהקב"ה חפץ שחכמתו ית' תהי' נמצאת בתוך דיני התורה המובנים בשכל האנושי, ולכן התורה "נסעה וירדה בסתר המדרגות ממדרגה למדרגה" . עד שנתלכשה בדברים גשמיים וענייני עולם הזה . . כדי שתהא כל מחשבה תפיסא בהן".

ואימתי זוכה יהודי לקלוט באמת את חכמת הקב"ה, הרי זה דווקא כאשר נטילת הלולב שלו היא בסוכה, היינו שלימוד התורה שלו נעשה באופן שהוא מכיר בכך שהתורה היא עניין ש"מקיף" אותו, שחכמת הקב"ה נעלית באין ערוך ונשגבת לגמרי משכל האדם המוגבל. דווקא אז הרי הוא בטל ומשפיל עצמו לגבי הקב"ה, ונעשה כלי מוכשר ומשתוקק לקלוט תורתו של הקב"ה ש"נעלמה מעין כל חי" (איוב כח, כא. וראה קו"א (תניא) ד"ה דוד זמירות), בתוך הבנתו והשגתו.

וזהו סוד ברכת "על נטילת פז"ב בסוכה, שהלולב, לימוד התורה, אף הוא יהי' מוקף בסוכה דווקא, באופן שמכיר בכך שהתורה היא מקיפה עליו ונשגבת ממנו, ודווקא אז נעשה לימוד התורה כדבעי.

וזהו בנוסף על כללות מצוות ישיבת סוכה, כפי שנתבאר לעיל, שמהותה הוא שיהיו כל ענייניו מוקפים בסוכה, הן ענייני קדושה והן ענייני הרשות של אכילה ושתיה וטיול, שיהיו כולם לשם שמים ובאופן של עבודת ה' ממש.

וכאשר יהודי מקיים מצוות סוכה ואת עבודת הסוכה שנתבארה למעלה, הרי זוכים לקיום הבקשה "ופרוש עלינו סוכת שלומך", בבניין בית המקדש שעליו נאמר (תהלים עו, ג ותרנומה) "ויהי בשלם סוכו – והוה בירושלם בית מקדשי", וכפי שהבטיחו חז"ל (פסחים ה, א) "בשכר שלושה ראשון", וביניהם "שביתת הרגל דחג ונטילת לולב", "זכו לשלושה ראשון" . לבניין בית המקדש ולשמו של משיח, במהרה בימינו.

שבע שמחות שבחג הסוכות

שבע דרגות בשמחה שבעבודת ה', זו על גבי זו, כאשר השמחה השביעית מיוחדת לחג הסוכות, וההתבוננות המעוררת כל אחת מהן

על הפסוק (תהלים טז, יא) "שֶׁבַע שמחת את פניך", דרשו חז"ל (ויקרא רבה פ"ל, ב) שיש שבע מיני שמחות: "שֶׁבַע שמחות אל תהי קורא כן, אלא שֶׁבַע שמחות, אלו שבע מצות שבחג, ואלו הן: ד' מינין שבלולב, וסוכה, חגיגה ושמחה".

ומכיוון שמצינו שיש שבע שמחות בשמחת חג הסוכות, יש לבאר בעבודת השמחה שבחג זה שבע דרגות, ובזה יש להתבונן בכדי לעורר שבע שמחות אלו, עד אשר יקיים האדם בעצמו את ציווי הכתוב "והיית אִךְ שמח", "שבע שמחות".

שבע מדרגות בשמחה

ותחילה יש לציין את נקודת שבע שמחות אלו, שנחלקות הן בכללות לשני מיני שמחות, שמחה מצד כללות הבריאיה, ושמחה מצד עבודת בני ישראל.

שמחות שמצד הבריאיה:

א. השמחה של כל נברא מצד עצם מה שבראו הקב"ה.

ב. שמחה יתירה מצד מה שנברא האדם בדוגמת הבורא.

ג. שמחה מצד מה שברא הקב"ה זמן מיוחד לשמחה, "זמן שמחתנו".

שמחות שמצד עבודת בני ישראל:

ד. שמחה על זכותו של היהודי "לשמש את קוניי" (משנה סוף קידושין).

ה. שמחה יתירה מצד ציווי הקב"ה "עבדת את ה' אלקיך בשמחה ובטוב לבב" (תבוא כז, מז. וראה רמב"ם סוף הל' לולב).

ו. שמחה מיוחדת באותן מצוות שתוכנן הוא שמחה, "מועדים לשמחה" (נוסח תפילת יו"ט).

ז. הוספה מיוחדת בשמחה בחג הסוכות שהוא "זמן שמחתנו" (שם).

ומעתה יש לבאר בפרטיות מהותה של כל שמחה משמחות אלו, בכדי שיהי' ניתן להתבונן ולהתעורר ולהגיע לשבע שמחות נפלאות אלו.

שמחות שמצר הבריאה

א. שמחת הבריאה

הדרגה הראשונה בשמחה, היא כאשר מתבונן הנברא בכך שהוא נברא על ידי הקב"ה בעצמו.

ובפרט כאשר מתבונן בכך שבריאית העולם הגשמי, שנברא יש מאין ממש, שהרי לא הייתה שום מציאות קודם לזה, הנה בריאה זו היא דווקא על ידי "מהותו ועצמותו של המאציל ב"ה, שמציאותו הוא מעצמותו ואינו עלול מאיזה עילה שקדמה לו ח"ו, ולכן הוא לבדו בכחו ויכלתו לברוא יש מאין ואפס המוחלט ממש בלי שום עילה וסיבה אחרת קודמת ליש הזה" (תניא אגרת הקודש סי' כ).

והתבוננות בכך שזכה שנברא על ידי הקב"ה, ויתירה מזו, ע"י מהותו ועצמותו של הקב"ה בעצמו, מעוררת שמחה גדולה ביותר.

ב. שמחת הבריאה בדוגמת הבורא

הדרגה השני' בשמחה, היא מצד אופן ההתהוות, שהאדם נברא בדוגמא שלמעלה, ובוזה כמה פרטים:

א. התהוות היש הגשמי היא באופן שאינו מרגיש שיש לו מקור, אלא כאילו הוא נמצא מעצמו, והטעם להרגשה זו הוא כי האדם נברא בדוגמא שלמעלה, כביכול, והרי הבורא "מציאותו הוא מעצמותו ואינו עלול מאיזה עילה שקדמה לו ח"ו", ולכן גם הנברא מרגיש כאילו הוא נמצא מעצמו (ראה בזה ספר המאמרים תש"ז עמ' 237 ואילך ובכ"מ).

ב. אמרו בגמרא (ר"ה יא, א) "כל מעשה בראשית . . . לדעתן נבראו", ופירש רש"י ש"שאלם אם חפצין להבראות, ואמרו הן".

ועניין זה צריך לביאור, הלא מדובר כאן אודות קודם שנבראו, וכיצד שייך לשאול אצלם "אם חפצים להבראות", הלא אינם עדיין במציאות ואין את מי לשאול כלל?

ואין לומר ששאלו את ה"מזל" של אותו נברא, שהרי מדובר אודות עניין הבריאה בכללותה, וממילא גם המזל של הנברא עוד לא נברא, וגם שורשו הגבוה יותר טרם נברא, וכן כל הנבראים "גבוה מעל גבוה . . . וגבוהים עליהם" (קהלת ה, ז), הנה כולם טרם נבראו, ואם כן במי נמלך הקב"ה טרם שברא את כל אלו?

ובפשטות יש לבאר, שהקב"ה אכן לא נמלך בהם בפועל, אלא שיער את דעתם, שאילו יצויר שהי' שייך לשאול אצלם אם חפצים להבראות, הנה היו מסכימים ומתריצים בכך.

אבל גם בביאור זה אין די, שהלא דעת הנבראים גופא תלוי' ברצון הקב"ה, אם יבראם באופן שרוצים בבריאיה, או שאינם רוצים בה, או שאין להם רצון ודעה כלל, ואם כן מה שייך שהקב"ה "ימלך" בנבראים בשעה שהוא הוא זה שבורא את רצונם ודעתם?

ויש לומר שהפירוש ב"לדעתן נבראו" היינו הא גופא שהקב"ה בחר לבראם באופן שיש להם דעת, והדעת היא ש"חפצים להבראות", שבריאיתם לא תהי' באופן של כפי' והכרח אלא לדעתם ולרצונם.

והעילוי שבכך מובן הוא, שבכך הם דומין לבוראם, שהוא ית' אינו מוכרח ואינו מוגבל בשום דבר, והכל לדעתו ולרצונו, ומעין זה ברא הקב"ה את הנבראים שבריותם תהי' באופן שירצו בה ולא יהי' הדבר להם כהכרח.

וכאשר מתבוננים בכך שבחר הקב"ה לברוא את האדם דווקא באופן שיהיו בו דברים בדוגמא שלמעלה, הרי מתעוררת שמחה גדולה¹.

ג. שמחת "מועדים לשמחה"

השמחה השלישית היא כאשר יהודי מתבונן בכך שהקב"ה ברא זמן מיוחד עבור עניין השמחה, שהקב"ה הקדיש זמן מיוחד, ימים טובים, שעניינם הוא "מועדים לשמחה", ובמיוחד חג הסוכות שהוא "זמן שמחתנו" באופן מיוחד.

ואף שקביעות זמן החג אינה נקבעת מלמעלה, שהרי הדבר תלוי בראיית החודש וקידושו, "ישראל אינהו דקדשינהו לזמנים" (ברכות מט, א), ואם כן לכאורה שמחת הרגלים שייכת לחלק השמחות מעבודת בני ישראל ולא לשמחות מצד בריאת הקב"ה, מכל מקום הרי את מציאות הזמן של יו"ט ושמחה ברא הקב"ה, וחלקם של בני ישראל הוא רק לקבוע באיזה יום יחול ה"יו"ט, אבל עצם בריאת מציאות זמן של שמחה ויו"ט הוא על ידי הקב"ה.

שמחות שמצד עבודת האדם

נוסף על כל ג' השמחות האמורות, שהן על עצם בריאת הקב"ה את האדם, ואופן בריאתו, שהוא בדוגמא שלמעלה ובריאת מציאות של יו"ט וזמני שמחה, יש הוספה בעניין השמחה על ידי פעולת האדם.

[ולהעיר, שהכוונה כאן היא רק לפעולות האדם, ולא לשאר מעלותיו שנברא בהם, כמו הענין ש"כל מה שברא הקב"ה בעולמו לא בראו אלא לכבודו" (אבות ספ"ו), או הענין ד"אני נבראתי לשמש את קוני" (משנה וברייטא סוף מס' קידושין), ועד שכל הבריאה כולה נבראה "בשביל ישראל" (ראה ב"ר פל"י, ד). כי על מעלות אלו, למרות שבדאי יש לשמוח בהם, אך נכללו כבר בשמחה שנתבארה לעיל, השמחה שמצד אופן הבריאה.

אמנם בנוגע לפעולת האדם, הרי מכיוון שכל אדם נברא באופן שיש לו בחירה חפשית בתכלית לעשות כרצונו, אופנים חדשים בשמחה, שלא נכללו בג' המעלות דלעיל².

ובזה גופא ארבעה עניינים:

ד. שמחה מצד "שמש את קוני"

הדרגה הרביעית בשמחה, היא כאשר האדם זוכה למלא את תפקידו וייעודו בעולם בפועל, שהוא, כנ"ל, "אני נבראתי לשמש את קוני".

1) יש להעיר שג' פרטים שנזכרו כאן: א. ענין בריאת הגשמי דווקא ע"י "מהותו ועצמותו" של הקב"ה. ב. הרגשת הנברא שאין לו מקור. ג. הרגשת הנברא שאינו מוכרח בדבר ויכול לבחור במה שרוצה – כל אחד מפרטים אלו צריך לביאור רחב מה הפשט בזה ומהי המעלה שבזה, וראה במקומות שצויינו במקור הדברים בארוכה. המערכת.

ליהודי ניתנה בחירה מאת השי"ת, שיכול לבחור בין טוב לרע, וכאשר מקיים את ציווי השי"ת "ובחרת בחיים", בפועל ממש, הרי זה מעורר אצלו שמחה גדולה.

ה. "עבדת את ה' אלקיך בשמחה ובטוב לבב"

נוסף על השמחה בעבודת ה' "לשמש את קוני", הרי יש ציווי והוראה בתורה שצריך להיות "עבדת את ה' אלקיך בשמחה ובטוב לבב", וממילא הרי יש להוסיף בשמחה מצד ציווי השי"ת שהעבודה תהי' בשמחה.

ו. "מועדים לשמחה"

נתבאר למעלה שבכל עניין של עבודת ה' יש שמחה, הן מצד עצם הזכות "לשמש את קוני", והן מצד הציווי שעבודת ה' תהי' בשמחה.

אמנם, יש מצוות שתוכנן גופא הוא עניין השמחה, וכמו מצוות "מועדים לשמחה", שעניינם הוא "ושמחת בחגך" (ראה יד, טז), ובהם צריך האדם לעורר בעצמו שמחה מיוחדת, ועד לעניינים גשמיים המעוררים את השמחה, כמו אכילת בשר ושתית יין, "אין שמחה אלא בבשר . . אין שמחה אלא ביין" (פסחים קט, א ובפוסקים).

ומובן שהשמחה בקיום מצוות אלו הוא באופן נעלה יותר מהשמחה שבשאר המצוות, שהרי, בנוסף לזה שכללות עבודת ה' צריכה להיות בשמחה, הרי תוכנן הפרטי והמיוחד של המצוות הוא עניין השמחה עצמו, ונמצא שצריך הוא להוסיף שמחה על שמחתו [והשמחה כאן אינה מצד מה שברא הקב"ה זמן לשמחה (שוהי שמחה הג'), אלא שמחה מצד פעולה ועבודת האדם במועדים לשמחה בשמחה זו].

ז. "זמן שמחתנו"

במועדים גופא, שעניינם הכללי הוא "מועדים לשמחה", הרי לכל מועד ומועד יש את עניינו המיוחד, פסח הוא "זמן חירותנו", שבועות הוא "זמן מתן תורתנו", אך חג הסוכות כל עניינו הוא "זמן שמחתנו".

וכן אמרו במדרש (ילקוט שמעוני אמור רמז תרנד בתחילתו) "אתה מוצא ש"ש שמחות כתיב בחג: ושמחת בחגך, והייתי אך שמח, ושמחתם לפני ה' אלקיכם שבעת ימים", אבל בפסח אין אתה מוצא שכתוב בו אפילו שמחה אחת . . וכן אתה מוצא שאין כתוב בעצרת אלא שמחה אחת". והיינו שעניין השמחה בחג הסוכות הוא באופן נעלה הרבה יותר משמחת פסח ושבועות, ומחג הסוכות נמשכת השמחה למועדים שלא נאמרו בהם שמחות כמו בסוכות.

וזהו הדרגה הגבוהה ביותר בשבע השמחות: כאשר יהודי מתבונן בכך שנברא על ידי הקב"ה עצמו, ובדוגמא שלמעלה, וברא זמן מיוחד לשמחה, וזכה לשמש את קונו בפועל, ולעבודו בשמחה, ולקיים מצווה שתוכנה הוא שמחה, ובזה גופא שמחת זמן שמחתנו.

והנה, לאחר כל שבע שמחות אלו באה השמחה של שמיני עצרת, שהיא בבחינת שמונה, מעין השמחה של ימות המשיח, שאז יהי' כנור של שמונה נימין לעומת כנור של שבעה שהי' בבית המקדש, וכמאמר חז"ל (ערכין ג, ב) "כנור של מקדש של שבעת נימין היה שנאמר שובע שמחות [את] פניך אל תיקרי שובע אלא שבע, ושל ימות המשיח שמונה שנאמר למנצח על השמינית".

שינה בסוכה

מדקדק מה ראה הרמ"א להוסיף בדיש ס' תרל"ט חובב שינה בסוכה אף שהזכירו המחבר לקמן / מקדים ביאור הגאון הרונצובי ליישב קושיית התוס' לענין ברכה על שינה בסוכה ע"פ דעת הרמב"ם / עפ"ז מחדש דהמחבר והרמ"א נחלקו במחלוקת רש"י ותוס' נגד הרמב"ם בגדר חובב שינה בסוכה אם הוא דין שלילי או חיובי / ספלפל בדברי המפרשים גבי הא דאמרינן בסוכה שנמנמו בעת שמחת בית השואבה, ומקשה מהתם על שיטת רש"י ותוס' הנ"ל / מסיק דבאמת לכר"ע עיקר הישיבה בסוכה אינה בשינה נופא אלא בהתעכבות בסוכה, ועפ"ז מחדש נפקא מינה לענין דין מצטער

חוץ לסוכה. ונראה דגם המחבר אזיל בשיטה זו ומשום הכי לא הזכיר חובת השינה בס"א ב"כיצד מצות ישיבה בסוכה" (והזכירה רק להלן בס"ב, כי שם איירי באיסור שינה חוץ לסוכה שמצד איסור זה צ"ל השינה בסוכה), משא"כ הרמ"א ס"ל כתוס' (והיא דעת ר"ת הובא ברא"ש סוכה פ"ד) שגם שינה בכלל מצות ישיבה בסוכה, ובאמת חייבים לברך גם על השינה אלא שנפטר במה שמברכין על אכילה ושתי' (ועיין שו"ע אדמו"ר הזקן שם (סט"ו) דאם אינו רוצה לאכול בסוכה זו צריך לברך גם על שינה), וכן מפורש ברש"י סוכה (כ, ב) ד"עיקר ישיבת הסוכה אכילה שתי' ושינה", ולהכי הוסיף הרמ"א "וישן" על לשון המחבר "כיצד מצות ישיבה בסוכה".

והנה במס' סוכה (נג, א) א"ר יהושע בן חנניא כשהיינו שמחים שמחת בית השואבה כו' לא טעמנו טעם שינה דהוה מנמנמי אכתפא דהדדי. ולכאורה צ"ע הרי גם שינת עראי אסורה חוץ לסוכה (שם כו, א), ואיך מנמנו חוץ לסוכה. ועיין תשב"ץ (ח"א סי' ק) דמשמע דהוא לפי דשינת עראי חוץ לסוכה אסורה רק מדרבנן ונדחה מפני שמחת בית השואבה. וכבר נתקשו בדבריו,

בשן"ע ר"ס תרלט: כיצד מצות ישיבה בסוכה שיהי' אוכל ושותה ודר בסוכה. וברמ"א מוסיף "וישן ומטייל". והנה לשון המחבר הוא לשון הרמב"ם פ"ו מהל' סוכה (הל' ה), ומקורו בסוכה (כח, ב) "אוכל ושותה ומטייל בסוכה" (אלא שבמקום "ומטייל" נקט הרמב"ם "ודר", ומשום הכי מוסיף ברמ"א "ומטייל"), אבל צ"ע כוונתו בהוסיפו "וישן" שאינו בש"ס שם. ולאידך, גם המחבר בסעיף ב כתב "אוכלים ושותים וישנים בסוכה כל שבעה" ומה הכריחו להרמ"א להוסיף "וישן" גם בסעיף א.

והנה הנראה פליגי המחבר והרמ"א בגדר מצות ישיבה בסוכה, דיעויין בצפנת פענח (להגאון מרונצוב) על הרמב"ם (פ"ו ה"ב) שעמד על זה שבש"ס ורמב"ם נזכרו רק אכילה ושתי' ולא שינה, ומבאר דלדעת הרמב"ם חלוקה שינה מאכילה ושתי', שאכילה ושתי' הם קיום מצות סוכה ואילו שינה בסוכה לא הוה קיום מצוה רק שאסור לישן חוץ לסוכה, ובזה מיישב בפשיטות קושיית התוס' (ברכות יא, ב) ועוד ראשונים, מדוע אין מברכים על שינה בסוכה, כי לפי הנ"ל אין קיום מצוה בשינה בסוכה אלא רק שלילת איסור שינה

שכל גדר שינה בסוכה אינו אלא איסור לישן חוץ לסוכה אבל אינו חלק מקיום מצות ישיבה בסוכה ניהא שקיימו מצות ישיבה בסוכה ע"י אכילה ושתי' בסוכה, אבל לדעת רש"י ותוס' והרמ"א הנ"ל צ"ע.

והנראה בזה, דהנה לכאורה זה ברור ופשוט, דמדאפקה רחמנא למצות סוכה בלשון "בסוכות תשבון" מוכח להדיא דגדר חובת ישיבה בסוכה הוא עצם הישיבה והדירה, היינו ההתעכבות והקביעות בהסוכה, שעושה סוכתו קבע. ועיין רא"ש סוכה (פ"ד ס"ג) "ולישב בסוכה היינו נמי להתעכב בסוכה" ע"ש. והא דאמרין ד"עיקר ישיבת הסוכה אכילה שתי' ושינה" אין פירוש הדברים שחובת ישיבה בסוכה הוא חיוב נפרד לעשות כל אחד מג' דברים הללו בסוכה, אלא כוונת הדברים היא שהם הם הדברים שאדם עושה אותם במקומו הקבוע, ומאחר שאדם צריך לעשות סוכתו קבע לפיכך צריך להיות אכילתו ושתייתו ושינתו בסוכה, כי אם עושה אותם במקום אחר הרי זה מורה שקביעותו היא במקום ההוא.

ועפ"ז נראה לומר, שבאמת מצות ישיבה בסוכה יכולה להתקיים גם ע"י אכילה ושתי' לחוד, ולדוגמא, אדם שאינו ישן כל המצות לעת הא' דסוכות לא חסר לו כלום ממצות ישיבה בסוכה, כי גם ע"י אכילה ושתי' לחוד מתקיימת הקביעות וההתעכבות בסוכה בשלימותה. ועיין גם בדברי ר"ת הנ"ל בטעם שאין מברכין על הסוכה בשעת השינה ורק בשעת האכילה (והיא פוטרת את השינה) "לפי שעיקר הקבע שאדם עושה בסוכה היא אכילה אבל שאר טיול ושינה שעושים בסוכה טפלין לגבי האכילה" נולהעיר מהא דקיי"ל כרב לענין עירובין (עירובין עב, ב) דמקום דירה הוא

דזוהי דעת אב"י (שם כו, א) ואנן קיי"ל כרבא שאסורה מן התורה. ובפשטות י"ל דמעיקרא אין כאן איסור דהא קיי"ל דהעוסק במצוה פטור מסוכה (שם כה, א) וא"כ כשהיו עסוקים בשמחת בית השואבה פטורים מסוכה. גם י"ל ע"פ מ"ש בשו"ע אדמו"ר הזקן (שם סעיף ד) בגדר דתשבו כעין תדורו, דכל טירחא יתירה שאין האדם מצטער ומונע את עצמו מטירחא זו כדי לישב בביתו בקביעות אינו מחוייב לטרוח כדי לישב בסוכתו בקביעות, ומזה מובן בנדו"ד, דמאחר שבמצב של שמחה עצומה כזו דשמחת בית השואבה לא היו הולכים לישן אף בביתם אלא היו נשארים במקומם ומנמנמים אכתפי דהדדי, הכי נמי אין חייבים לישן בסוכה.

אך עפ"י משנת"ל בשיטת התוס' ורש"י וסייעתם, דשינה הוי חלק מגוף מצות ישיבה בסוכה, עדיין לא העלנו ארוכה ליישב הנהגת התנאים (ריב"ז וחבריו) הנ"ל, דהא אף את"ל שפטורים הם משינה בסוכה ואין כאן חשש איסור, מ"מ לא יתכן כלל לומר שהתנאים לא השתדלו לקיים מצות סוכה כהלכתה ובהידור, והרי כל שבעת הימים אדם עושה סוכתו קבע משנה (סוכה כח, ב), ואף שהחיוב לאכול בסוכה הוא רק בלילה הראשון ומכאן ואילך רשות (שם כו, א), הרי גם בשאר ימים מברך ברכת המצוה כשיושב בסוכה, ועיין בחידושי חתם סופר (או"ח סו"ס תרלט) שאינו דומה לאכילת מצה שאין מברכין עלי' כל שבעה, כי בסוכה "מחוייב בכל יום לישב ולדור בסוכה רק לאכול אינו מחוייב אלא לילה הראשונה כו' אבל ישיבה ודירה בסוכה חיובא איכא כל ז'". ולפי הנ"ל נמצא שמלכתחילה נקבע סדרם של התנאים ששמחו בשמחת בית השואבה באופן שיהי' חסר אצלם בקיום מצות ישיבת בסוכה כהלכתה. דבשלמא לשיטת הרמב"ם וסייעתו

מקום פיתא ולא מקום לינה (ועיין צפנת פענח שם). וא"כ ברור שעיקר ההתעכבות בסוכה היא ע"י אכילה ושתי'.

ואתי שפיר הנהגת התנאים דהוי מנמנמי אכתפי דהדדי מחמת עוצם שמחת בית השואבה ולא היו ישנים בסוכה ורק אוכלים בה, דשפיר יש כאן קיום ישיבה בסוכה ע"י אכילה ושתי' לחוד, שהרי גם ע"י אכילה ושתי' מתקיימת הקביעות וההתעכבות בסוכה בשלימותה כנ"ל, ולא הי' חסר כלום אצלם בקיום מצות ישיבה והעכבה בסוכה.

ונ"ל עוד יותר, דמאחר שהשינה הוי רק טפלה אל האכילה (כנ"ל בדברי ר"ת), מסתבר

לומר, דאף שהישיבה וההעכבה בסוכה מתקיימת שפיר ע"י אכילה ושתי' לחוד (כשפטורים משינה), מ"מ אי אפשר לקיימה ע"י שינה לחוד מאחר דאינה אלא ענין טפל.

ועפ"ז יוצא שיש נפקותא טובא בין אכילה ושתי' לשינה (גם לשיטת רש"י וסייעתו דשינה הוי חלק ממצות ישיבה בסוכה) בדיון מצטער פטור מסוכה, דהמצטער באכילתו אף שפטור מן הסוכה מ"מ הרי זה רק פטור ואין כאן קיום מצות ישיבה בסוכה, משא"כ המצטער רק בשינה בסוכה (כמו במקומות הקרים, (עיין רמ"א סתרל"ט ס"ב)) אבל אוכל ושותה בסוכה לא חסר כלום אצלו בקיום מצות ישיבה בסוכה, וק"ל.

